

מבוא ללוגיקה, הרצאה 8 - לוגיקה מסדר 1

שרון מלטר, אתגר 17

13 בנובמבר 2024

תוכן עניינים

1	המגבלה של <i>CPL</i>	2
2	שפות מסדר ראשון	2
2.1	הגדרה	2
2.2	דוגמאות	2
2.3	מושגים - <i>Terms</i>	3
2.4	פורמולות	3
2.4.1	דוגמה	3
2.5	פורמליזציה	3
3	משתנים קשורים וחופשיים	3
3.1	משתנים קשורים - הגדרה	3
3.2	פרמטרים חופשיים - הגדרה אינדוקטיבית עבור מושג	3
3.3	משתנים חופשיים - הגדרה אינדוקטיבית עבור פורמולה	4

1 המגבלה של CPL

ניקח לדוגמה את שלושת המשפטים הבאים;

1. כל בני האדם הם בני תמותה.

2. סוקרטס הוא בן אדם.

3. אזי, סוקרטס הוא בן-תמותה.

בשביל טענות מסוג זה, אנחנו צריכים שפה פורמלית בשביל **אובייקטים ויחסים ביניהם**. לשם כך, יש לנו שפות מסדר ראשון.

2 שפות מסדר ראשון

2.1 הגדרה

שפה מסדר ראשון L מורכבת מ-

• $\wedge, \vee, \neg, \rightarrow, (,)$

• רשימה ממוספרת של משתנים $x_1, x_2, \dots$

• $\forall, \exists$

• חתימה שכוללת;

– סט לא ריק של סמלי פרדיקטים (יחסים או תכונות) P^i כאשר i מציין את מספר הארגומנטים שמקבל P

– סט של קבועים $c_1, c_2, \dots$

– סט של סמלים f^i כאשר i מציין את מספר הארגומנטים שמקבל f .

2.2 דוגמאות

שפת האריתמטיקה:

• קבועים: 0

• סמלי פונקציות: $s^1, +^2, \times^2$

• סמלי פרדיקטים: $=^2, <^2$

שפת הגיאומטריה האוקלידית:

• קבועים: אין

• סמלי פונקציות: אין

• סמלי פרדיקטים: $=^2, Line^1, Point^1, On^2, Between^3$

שפת תורת הקבוצות:

• קבועים: $\emptyset, \mathbb{N}$

• סימני פונקציות: $\cap^2, \cup^2$

• סימני פרדיקטים: $=^2, \subseteq^2$

2.3 מושגים - Terms

תהי L שפה מסדר-ראשון. הסט Trm_L מוגדר באופן אינדוקטיבי כך:

- כל קבוע של L נמצא ב- Trm_L .
- כל משתנה של L נמצא ב- Trm_L .
- אם $t_1, \dots, t_n \in Trm_L$ ו- f היא סימן פונקציה המקבלת n ארגומנטים, אז $f(t_1, \dots, t_n)$ נמצאת ב- Trm_L .

2.4 פורמולות

תהי L שפה מסדר-ראשון. סט הפורמולות Frm_L מוגדר באופן אינדוקטיבי כך;

- $P^n(t_1, \dots, t_n)$ נמצא ב- Frm_L כאשר P הינו סימון יחס עם n ארגומנטים ו- $t_1, \dots, t_n \in Trm_L$.
- אם $A, B \in Frm_L$ אזי $(\neg A), (A \wedge B), (A \vee B), (A \rightarrow B) \in Frm_L$.
- אם x הינו משתנה של L ו- $A \in Frm_L$, אזי $\forall x(A), \exists x(A) \in Frm_L$.

2.4.1 דוגמה

להלן פורמולה של שפת הגיאומטריה האוקלידית;

$$Point(p_1) \wedge Point(p_2) \wedge Line(I) \wedge On(p_1, I) \wedge On(p_2, I) \rightarrow (\forall I'(Line(I') \wedge On(p_1, I') \wedge On(p_2, I') \rightarrow (I, I')))$$

2.5 פורמליזציה

נפרמל בעזרת שפה מסדר ראשון את המשפט הבא;
"כל בני האדם הם בני תמותה"

$$\forall x(Human(x) \rightarrow Mortal(x))$$

3 משתנים קשורים וחופשיים

3.1 משתנים קשורים - הגדרה

האופרטורים $\forall, \exists$ הם **אופרטורים קשורים**. כמוהם גם $\{x | x > 1\}$, אינטגרל... כאשר משנים שמות (כלומר את הכמות) של פרמטרים קשורים (כלומר פרמטרים הניתנים לאופרטורים קשורים) המשמעות של הטענה לא משתנה. זהו לא המקרה עם פרמטרים חופשיים.

3.2 פרמטרים חופשיים - הגדרה אינדוקטיבית עבור מושג

עבור מושג $t \in Trm_L$ מוגדר הסט $FV(t)$ (Free Variables) באופן אינדוקטיבי כך;

- $FV(c) = \emptyset$
- $FV(x) = \{x\}$
- $FV(f(t_1, \dots, t_n)) = FV(t_1) \cup \dots \cup FV(t_n)$

3.3 משתנים חופשיים - הגדרה אינדוקטיבית עבור פורמולה

עבור $A \in \text{Frm}_L$ הסט $FV(A)$ מוגדר באופן אינדוקטיבי כך:

- $FV(P(t_1, \dots, t_n)) = FV(t_1) \cup \dots \cup FV(t_n)$ •
- $FV(A \circ B) = FV(A) \cup FV(B)$, $FV(\neg A) = FV(A)$ •
- $FV(\forall x A) = FV(\exists x A) = FV(A) - \{x\}$ •

מושג ופורמולה נקראים **סגורים** אם לא קיימים לו משתנים חופשיים.

באופן כללי, משתנה הוא **חופשי** אם הוא לא נכלל במספר הארגומנטים של פונק' / מושג (למשל כאשר נכלל $\forall/\exists$) ומשתנה הוא **קשור** אם הוא כן חלק מהארגומנטים הסופיים של פונק' / מושג.